

Handläggare
Karolin Bogren Gavling
Telefon: 08- 508 12196

Till
Södermalms stadsdelsnämnd
25 augusti 2022

Remiss, Delbetänkandet Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott

Administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta brott (SOU 2022:37)

Svar på remiss från kommunstyrelsen dnr KS 2022/792

Förvaltningens förslag till beslut

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Sammanfattning

Delbetänkandet Stärkt arbete för att bekämpa bidragsbrott föreslår att ett system med administrativa sanktionsavgifter införs som komplement till det straffrättsliga systemet. Syftet med det administrativa sanktionssystemet är att en reaktion från samhället ska komma snabbare. Systemet ska minska antalet felaktiga utbetalningar och motverka bidragsbrott.

Förvaltningen ställer sig positiv till stora delar av delbetänkandet. Det finns dock behov av förtydliganden i vissa delar. För att kunna tillämpa ett system med administrativa sanktionsavgifter behöver kommunerna få instruktioner om vad som avses med ”obetydliga belopp” och ”oskäligt dröjsmål”. Vidare behövs klargöranden kring när sanktionsavgift kan eller ska sättas ner, samt hur barns bästa ska beaktas om sanktionsavgift blir aktuell för en barnfamilj.

Förvaltningen bedömer att personlig assistans är det område som gagnas mest av ett system med administrativa sanktionsavgifter. Kommuner och försäkringskassa har länge uppmärksammat omfattande brottslighet kring insatsen och sanktionsavgift inom området bör ha förebyggande effekt. Sanktionsavgifter skulle ge ett bra stöd i arbetet att minska antalet felaktiga utbetalningar och motverka bidragsbrott när det gäller personlig assistans.

Förvaltningen vill understryka att det är viktigt att kommunerna får ekonomisk ersättning för uppgiften och kan rekrytera annan eller

ytterligare kompetens för att minska antalet felaktiga utbetalningar och motverka bidragsbrott.

Förvaltningen har inga synpunkter kring administrativa sanktionsavgifter rörande kommunalt bostadsbidrag. Förvaltningen har inte heller några synpunkter på att Ekobrottsmyndigheten tar över ansvaret att utreda bidragsbrott eller att Ekonomistyrningsverket får i uppdrag att ta fram indikatorer som kan ingå i resultatuppföljningen.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har remitterat ärendet ”Delbetänkandet Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta brott (SOU 2022:37)” till Södermalms stadsdelsnämnd för yttrande senast den 30 augusti 2022.

Ärendet har även remitterats till Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd, stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden och äldrenämnden.

Ärendet

Brott mot välfärdssystemet riskerar att urholka tilliten till systemet och hota förtroendet för välfärdssamhället. Regeringen beslutade den 3 juni 2021 att en översyn av möjligheterna att stärka arbetet med att bekämpa bidragsbrott mot statliga myndigheter skulle genomföras. Även kommuner och arbetslöshetskassor har inkluderats i översynen med den del av de kommunala välfärdssystemen som rör direkta utbetalningar till enskilda, nämligen ekonomiskt bistånd, bostadsanpassningsbidrag och personlig assistans enligt lagen (1993:387) om service och stöd till vissa funktionshindrade.

Delbetänkandet konstaterar att det är svårt att bedöma exakt hur omfattande de felaktiga utbetalningarna inom aktuella välfärdssystem är. Felaktigheterna spänner över flera olika välfärdssystem och innefattar allt från oavsiktligt slarv till sofistikerade brottsupplägg. Delbetänkandet syftar till att säkerställa en ändamålsenlig och effektiv hantering för att minska antalet felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. Hanteringen av misstänkta bidragsbrott har förbättrats under senare år och idag upptäcks och polisanmäls fler bidragsbrott än tidigare men endast en liten andel misstänkta bidragsbrott leder till lagföring. En rad överträdelser som begås av enskilda möts inte av någon reaktion alls från samhället.

Utredningens förslag

Utredningen konstaterar att en mer effektiv hantering inte är möjlig inom ramen för det nuvarande systemet och föreslår därför följande:

- att det införs ett system med administrativa sanktionsavgifter som regleras i en ny lag

En administrativ sanktionsavgift ska kunna tas ut för mindre allvarliga brott, istället för att det görs en anmälan om bidragsbrott till brottsutredande myndighet. Syftet är att en reaktion från samhället ska komma snabbare. Att den straffrättsliga sanktionen ersätts av en sanktionsavgift innebär inte att några bidragsbrott avkriminaliseras. Istället blir det en skärpning i och med att fler överträdelse kommer att mötas en av sanktion. Genom att mindre allvarliga överträdelse inte anmäls som bidragsbrott kan rättsväsendets resurser koncentreras till att bekämpa allvarliga och svårutredda bidragsbrott som inte sällan utförs av den organiserade brottsligheten. Sanktionsavgiften ska tillfalla staten, som då även blir fordringsägare för en obetald sanktionsavgift.

- att ansvaret för att utreda bidragsbrott flyttas till Ekobrottsmyndigheten och att förundersökningar där bedrivs under ledning av åklagare

Idag är ansvaret att utreda bidragsbrott uppdelat på Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Utredningen föreslår att detta ska ändras och att Ekobrottsmyndigheten ska bli ansvarig för hanteringen. Ekobrottsmyndigheten är specialiserad på ekonomisk brottslighet och har en upparbetad utrednings- och spaningsverksamhet. Inom myndigheten finns bred kompetens, vilket möjliggör en samordnad hantering av bidragsbrott från mottagande av brottsanmälan till talan i domstol.

- en utvecklad styrning och samverkan för att motverka brott

Även andra åtgärder behöver vidtas om systemet med administrativa sanktionsavgifter införs och ansvaret för att utreda bidragsbrott flyttas till Ekobrottsmyndigheten. Ett stort antal myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor kommer att hantera sanktionsavgifter och misstänkta bidragsbrott. Om styrningen av de inblandade aktörerna inte är samordnad, kan det uppstå flaskhalsar i utredningskedjan.

- att Ekonomistyrningsverket bör få i uppdrag att ta fram indikatorer som kan ingå i resultatuppföljningen

Ekonomistyrningsverket bör också redovisa analyser av myndigheternas hantering av sanktionsavgifter och misstänkta bidragsbrott och vilka brottsförebyggande effekter hanteringen haft.

- att utredningens förslag i första hand finansieras genom att ytterligare resurser tillskjuts de berörda myndigheterna

Ett system med administrativa sanktionsavgifter kommer leda till ökade kostnader för de beslutande myndigheterna, kommunerna och arbetslöshetskassorna. Staten bör ersätta kommunerna för deras ökade kostnader och lämna bidrag till arbetslöshetskassorna så att de får ersättning för sina ökade kostnader.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts i stadsdelsdirektörens stab och kansli i samverkan med sociala avdelningen och äldreomsorgsavdelningen. Ärendet har behandlats i förvaltningsgruppen och pensionärsrådet den 15 augusti 2022 och i rådet för funktionshinderfrågor den 16 augusti 2022.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Stadsdelsförvaltningen har tagit del av Socialdepartementets remiss och svarar utifrån ett kommunalt perspektiv. Förvaltningen ställer sig positiv till stora delar av delbetänkandet.

De senaste årens utredningar och satsningar inom välfärdsbrottsområdet har nästan uteslutande haft fokus på arbetet inom statliga myndigheter och förvaltningen ser mycket positivt på att delbetänkandet inkluderar kommuner. Kommunerna riskerar att hamna på efterkälken i utvecklingsarbetet och det finns en risk för ”övervältringseffekt”, där kriminella väljer att rikta sin aktivitet mot de kommunala utbetalningssystemen i takt med att de statliga myndigheterna blir skickligare på att förebygga och upptäcka fusk.

Den del i betänkandet som tydligast berör nämndens verksamheter är det föreslagna systemet med administrativa sanktionsavgifter. Det framkommer av betänkandet att ett system med administrativa sanktionsavgifter kommer leda till ökade kostnader för de beslutande myndigheterna, kommunerna och arbetslöshetskassorna men att kostnaderna kommer avta efter hand. Vidare framgår att staten bör ersätta kommunerna för deras ökade kostnader och lämna bidrag till arbetslöshetskassorna så att de får ersättning för sina ökade kostnader. Förvaltningen håller med utredningen i denna del. Kommunen ska redan idag säkerställa korrekta utbetalningar till enskilda och arbetar därför aktivt med frågan. Ekonomisk ersättning från staten gör det möjligt för kommunerna att intensifiera arbetet och att anställa medarbetare med annan eller ytterligare kompetens

för arbetsuppgifter relaterade till att bekämpa bidragsbrott. Detta är av stor vikt för att kommunerna ska ha realistiska möjligheter att arbeta strukturerat och rättssäkert med sanktionsavgifter.

Förvaltningen bedömer att personlig assistans är det område som gagnas mest av ett system med administrativa sanktionsavgifter. Personlig assistans omsätter stora belopp som betalas ut direkt till den assistansberättigade. Både kommuner och försäkringskassan har under flera års tid uppmärksammat omfattande brottslighet kring insatsen och sanktionsavgift bör ha förebyggande effekt. Sanktionsavgifter skulle ge ett bra stöd i arbetet att minska antalet felaktiga utbetalningar och motverka bidragsbrott inom personlig assistans.

Ekonomiskt bistånd är den vanligaste utbetalningen till enskilda och förvaltningen har upparbetade arbetssätt för återkrav vid felaktiga utbetalningar. Beslut om återkrav rör ofta inkomst som inte redovisats, exempelvis en pantsättning föregående år och kan göras tre år efter beslutet. Återbetalning sker efter ersättningstalan i Förvaltningsrätten. Den sanktionsavgift som föreslås i delbetänkandet bedöms lämplig när enskild lämnat fel information i sin månadsansökan eftersom det då det blir en direkt konsekvens.

Förvaltningen är positiv till möjligheten att utfärda sanktionsavgift men ser behov av förtydliganden kring vissa delar i delbetänkandet. Detta gäller till exempel vad som avses med ”obetydligt belopp”. Förvaltningsrätten har ansett att belopp under 1 000 kronor är obetydliga men i förhållande till ekonomiskt bistånd och riksnormen är 1 000 kronor en betydande summa. Vidare behöver förutsättningarna för att sätta ner sanktionsavgiften förtydligas. Delbetänkandet lyfter att barnets bästa ska beaktas. Enskilda som lever på riksnorm har små möjligheter att betala sanktionsavgift och det ligger därför nära tillhands att som regel sätta ner sanktionsavgifter när det finns barn i familjen. Frågan om barnets bästa är ytterst viktig att reda ut för att säkerställa likställighet och likabehandling mellan och inom kommuner avseende barns levnadsvillkor. Delbetänkandets skrivning ”oskäligt dröjsmål” bör också definieras så att rimlig handläggningstid framgår.

Förvaltningen har inga synpunkter kring administrativa sanktionsavgifter rörande kommunalt bostadsbidrag. Förvaltningen har inte heller några synpunkter på att Ekobrottsmyndigheten tar över ansvaret att utreda bidragsbrott eller att Ekonomistyrningsverket får i uppdrag att ta fram indikatorer som kan ingå i resultatuppföljningen.

Ann-Christine Jenvén
Stadsdelsdirektör
Södermalms
stadsdelsförvaltning

Maria Klemets Hellberg
Avdelningschef
Södermalms
stadsdelsförvaltning

Bilaga

Delbetänkandet ”Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott
Administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av
misstänkta brott (SOU 2022:37)”

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Ann-Christine Jenvén, Stadsdelsdirektör	2022-08-10
Maria Klemets Hellberg, Avdelningschef	2022-08-10